

- прискорити проведення інвентаризації землеволодінь та землекористувань для формування достовірної інформації щодо місця розташування та розмірів земельних ділянок, їх меж, правового статусу, виявлення земель, що не використовуються або використовуються нерационально чи не за цільовим призначенням, встановлення забруднених і деградованих сільськогосподарських угідь, що підлягають консервації, визначення кількісних та якісних характеристик земель за їх категоріями, власниками і користувачами;
- завершити формування автоматизованої системи державного земельного кадастру.

Список використаних джерел

1. Третяк А.М. Концепція Державної програми вдосконалення земельних відносин в Україні на 2007-2015 рр. / А.М. Третяк, Л.Я. Новаковський, Ю.О. Лупенко та ін. // Вісник аграрної науки. – 2006. – № 9. – С. 5-7.
2. Федоров М.М. Економічні проблеми земельних відносин у сільському господарстві. – К.: ІАЕ, 1998. – 263 с.
3. Юрчишин В.В. Соціально-економічні проблеми розвитку аграрних відносин / В.В. Юрчишин // Економіка АПК. – 1999. – № 1. – С. 32-36.
4. Саблук П.Т. Основні напрями удосконалення державної аграрної політики в Україні / Саблук П.Т., Лузан Ю.Я. // Економіка АПК. – 2011. – № 5. – С. 3-16.
5. Месель-Веселяк В. Я. Реформування аграрного виробництва / В.Я. Месель-Веселяк – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 1999. – 272 с.
6. Кропивко М.Ф. Концептуальні засади реформування управління аграрним сектором / Організація управління аграрною економікою. Монографія / за редакцією М.Ф. Кропивко – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – С. 76-100.
7. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 45. – 6 лист.
8. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 рр.: Закон України // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 32. – 20 лют.
9. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 р.: Закон України // Урядовий кур'єр. – 2005. – №218. – 16 лист.
10. Про інформацію Кабінету Міністрів України про стан виконання Закону України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» та продовольчу безпеку України : Постанова Верховної Ради України // Офіційний вісник України. – 2000. – № 26. – с.42. – ст. 1083. 14. лип.
11. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова, Програма Кабінету Міністрів України // Офіційний вісник України. – 2007. – №73. – 8 жовт.
12. Постанова КМУ «Про затвердження Державної програми розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу на 2007-2010 рр.» // Офіційний вісник України від 12.10.2007 р. – 2007 р. – № 74, стор. 31, стаття 2758.
13. Проект Постанови Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Земля в українській долі: ситуація у земельній сфері, законодавче забезпечення земельних відносин та практика його реалізації». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zsu.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1684:2011-04-13-14-04-34&catid=55:2010-11-28-10-00-48&Itemid=82.

УДК 658.114:622.012

СОЛОДОВНИК Л.М.,

Державний вищий навчальний заклад
«Національний гірничий університет»,
професор кафедри економіки підприємства, д.т.н.

ШАГОЯН С.М.,

Державний вищий навчальний заклад
«Національний гірничий університет»,
асистент кафедри економіки підприємства

УРАХУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ КОРПОРАТИВНИХ СУБ'ЄКТІВ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АСОЦІЙОВАНОГО ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНОГО КОМБІНАТУ

***Анотація.** Розглянуті моделі директивного впливу на діяльність гірничо-збагачувального комбінату. Досліджений вплив структури корпоративного вертикально-інтегрованого бізнес-портфелю на економічну безпеку асоційованого гірничо-збагачувального комбінату. Обґрунтований характер процесу корпоративізації гірничо-збагачувального комбінату. Набула подальшого розвитку класифікація ознак економічної безпеки підприємства в складі корпорації.*

Ключові слова: економічна безпека, гірничо-збагачувальний комбінат, корпоративізація, інтеграція, асоційоване підприємство, бізнес-портфель, система цілей суб'єктів корпорації.

Аннотация. Рассмотрены модели директивного воздействия на деятельность горно-обогатительного комбината. Исследовано влияние структуры корпоративного вертикально-интегрированного бизнес-портфеля на экономическую безопасность ассоциированного горно-обогатительного комбината. Обоснован характер процесса корпоратизации горно-обогатительного комбината. Получила дальнейшее развитие классификация признаков экономической безопасности предприятия в составе корпорации.

Ключевые слова: экономическая безопасность, горно-обогатительный комбинат, корпоратизация, интеграция, ассоциированное предприятие, бизнес портфель, система целей субъектов корпорации.

Annotation. Models directive influences on the activities of mining companies are considered. Effect of corporate structure vertically integrated business portfolio on economic security associated mining companies is investigated. The nature of the process of corporatization mining company is justified. Classification of signs of economic security within the corporation has evolved.

Keywords: economic security, mining and processing enterprises, corporatization, integration, associate, business portfolio, the system subjects corporate purposes.

Постановка проблеми. Питання економічної безпеки гірничо-збагачувальних комбінатів обумовлені значущістю результатів їх діяльності в сучасній моделі соціально-економічного розвитку країни, а саме: вагомим внеском до валового внутрішнього продукту та валютних надходжень; забезпеченням сировиною національних суб'єктів господарювання; наявністю масштабних проблем еколого-соціального змісту при їх закритті та ліквідації. Перебування комбінатів у різних формах власності та теперішня інтегрованість до корпоративних структур інтенсифікує процеси змінювання кола повноважних суб'єктів, які формують стратегічні пріоритети розвитку окремих комбінатів. Розподіл повноважень суб'єктів управління економічною безпекою за ієрархією є передумовою формування комплексу заходів не лише на мікрорівні, але й відповідної регіональної та державної політики. Підґрунтям такої логіки є припущення, що стале функціонування гірничо-збагачувального комбінату має бути довгостроковим для забезпечення можливості задовольняти потреби різним зацікавленим внутрішнім та зовнішнім групам.

Аналіз останніх досліджень. Питанням економічної безпеки підприємств присвячена велика кількість наукових робіт, де досліджується формальне визначення та зміст поняття, впливові чинники, критерії та особливості управлінського впливу на безпеку. Безпека підприємництва розглядається як сукупність організаційно-правових, режимно-охоронних, технічних, технологічних, економічних, фінансових, інформаційно-аналітичних та інших методів, спрямованих на усунення потенційних загроз та створення умов для забезпечення ефективного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності відповідно до їх цілей та завдань [1]. Критеріями економічної безпеки на державному рівні виступають узагальнені галузеві показники, тому науковці вивчають їх перелік та граничні значення [2]. Економічна безпека підприємства – це стан захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх погроз, при якому забезпечується стійка реалізація основних комерційних інтересів і цілей статутної діяльності [3]. Отже, головними загальними аспектами цих визначень економічної безпеки є захист економічних суб'єктів різних ієрархічних рівнів від негативного впливу різноманітних чинників ризику виходячи з урахування сучасного стану, цілей суб'єкту та потенціалу розвитку.

Параметри економічної безпеки вищого рівня визначають умови для формування безпеки суб'єктів нижчого рівня: цілі держави реалізуються в принципах та свободах підприємницької діяльності, а її регуляторні механізми обумовлюють прибутковість та сталість бізнесу в утворених адміністративних умовах. Слід враховувати взаємозалежність економічної безпеки суб'єктів різних ієрархічних рівнів, оскільки лише ефективна та результативна діяльність конкретних підприємств може забезпечити бажану економічну безпеку держави. Підтвердженням цієї логіки є обґрунтування поняття «економічної безпеки як інституту системи управління», що виконує функції формування норм економічних дій підприємства, реформування їх у випадку втрати адекватності в умовах кризових і ризикових ситуацій [4]. Іншим прикладом може виступати дослідження О.В. Свірідової [5] економічної безпеки експортної діяльності підприємства: особливий стан системи, який забезпечує захищеність її елементів і зв'язків в умовах деструктивного впливу внутрішніх і зовнішніх чинників материнської держави та країни-реципієнта. Безбожний В.Л. [6] розглядає економічну безпеку підприємства з двох позицій: форма розвитку суб'єкта (ресурсно-функціональний, конкурентний і гармонізаційний підходи); форма протистояння суб'єкта загрозам, де найбільш суттєвою причиною є неузгодження інтересів підприємства, носіями яких є суб'єкти обох середовищ підприємства – зовнішнього та внутрішнього. Посилення впливу людського чинника (соціальної відповідальності та соціального партнерства) супроводжується численними конфліктами інтересів учасників такого процесу. Зважаючи на це, у роботі [7] безпеку підприємства запропоновано розглядати як взаємоузгодження інтересів промислового підприємства як спосіб досягнення компромісу інтересів суб'єктів внутрішнього й зовнішнього середовища в часі та просторі. Каламбет С.В. та Воропай В.А. [8] доводять, що основним фактором стану економічної безпеки є володіння підприємством стійкими конкурентними перевагами в системі функціональних складових, які мають відповідати стратегічним цілям підприємства. Виходячи з такого визначення, можна зробити висновок, що внутрішньо корпоративні цілі та стратегії підприємства також змінюють параметри його економічної безпеки.

Отже, теоретичні підґрунтя економічної безпеки віддзеркалюють різні позиції та методичні підходи науковців які вивчають та розвивають цю категорію. Підсумовуючи викладене визначимо, що довгострокове ефективне та результативне функціонування підприємств формується в межах утворюваного в державі підприємни-

цького середовища, яке дозволяє реалізовувати та захищати підприємницькі інтереси. Економічна безпека підприємства як засіб попередження збитків та банкрутства набуває характеристик інтегрованого елемента функціональних сфер системи управління підприємством. Розвиток категорії «економічна безпека» відбувається шляхом її дослідження як ресурсного стану, умов господарювання, системи, цілеспрямованої діяльності, механізму попередження збитків та формування можливостей для реалізації цілей підприємства в певних умовах внутрішнього та зовнішнього середовища.

Формулювання цілей статті. Отже, виникає необхідність обґрунтування комплексу критеріїв економічної безпеки гірничо-збагачувального комбінату для здійснення відповідної оцінки з урахуванням його характеристик як корпоративного структурного підрозділу. Досягнення цієї мети передбачає вирішення послідовних завдань:

- складання моделей впливу на економічну безпеку гірничо-збагачувального комбінату з урахування його управлінського статусу;
- визначення змісту та дослідження характеристик економічної безпеки ГЗК як структурного елементу корпорації;
- обґрунтування принципових відмінностей показників економічної безпеки корпоративізованого гірничо-збагачувального комбінату;
- формування методичних засад розподілу повноважень в сфері економічної безпеки корпоративних активів.

Виклад основного матеріалу. Теоретичну основу зазначених завдань становитиме дослідження залежності економічної безпеки гірничо-збагачувального комбінату від його динамічного статусу щодо прийняття рішень. Цей статус комбінату пропонується визначати з урахуванням кількості зацікавлених суб'єктів, які здійснюють прямий або опосередкований вплив на зміст діяльності комбінату. В залежності від виду мінеральної сировини, характеристик родовища та виробничого потенціалу комбінату формуватиметься його індивідуальна інвестиційна привабливість. Важливість залізородного гірничо-збагачувального виробництва для національної економічної системи обумовлює наявність декількох зовнішніх впливових сторін (груп), які реалізують власні інтереси та, в окремих випадках, узгоджують (координують) діяльність (рис. 1). Це стосується загальнодержавних установ та організацій, регіональних структур та органів місцевого самоврядування, які виявляють різну зацікавленість щодо розвитку окремого гірничо-збагачувального комбінату. Наприклад, підприємства, що здійснюють діяльність з видобутку корисних копалин, мають державне або місцеве значення, а тому програми підтримки їх розвитку та фінансової сталості будуть різні. Також різною буде активність споживачів продукції ГЗК щодо організації колективних або індивідуальних вимог щодо якості та цінової політики комбінатів.

Принципові види управлінського статусу гірничо-збагачувального комбінату можуть бути розкриті в автономній та корпоративній моделях директивного впливу (рис. 1). Автономна модель передбачає наявність чистого зовнішнього впливу, який відбувається безпосередньо у взаємодії з комбінатом, а останній адаптується до вимог. Корпоративна модель відбиває опосередкований вплив на комбінат, який за умов входження до корпорації має певну захищеність від зовнішніх негативних проявів та підпорядковується корпоративним інтересам.

Складність корпоративної моделі полягає в наявності внутрішнього фактору впливу на гірничо-збагачувальний комбінат, який становить один з активів корпоративного бізнес-портфелю (рис. 2).

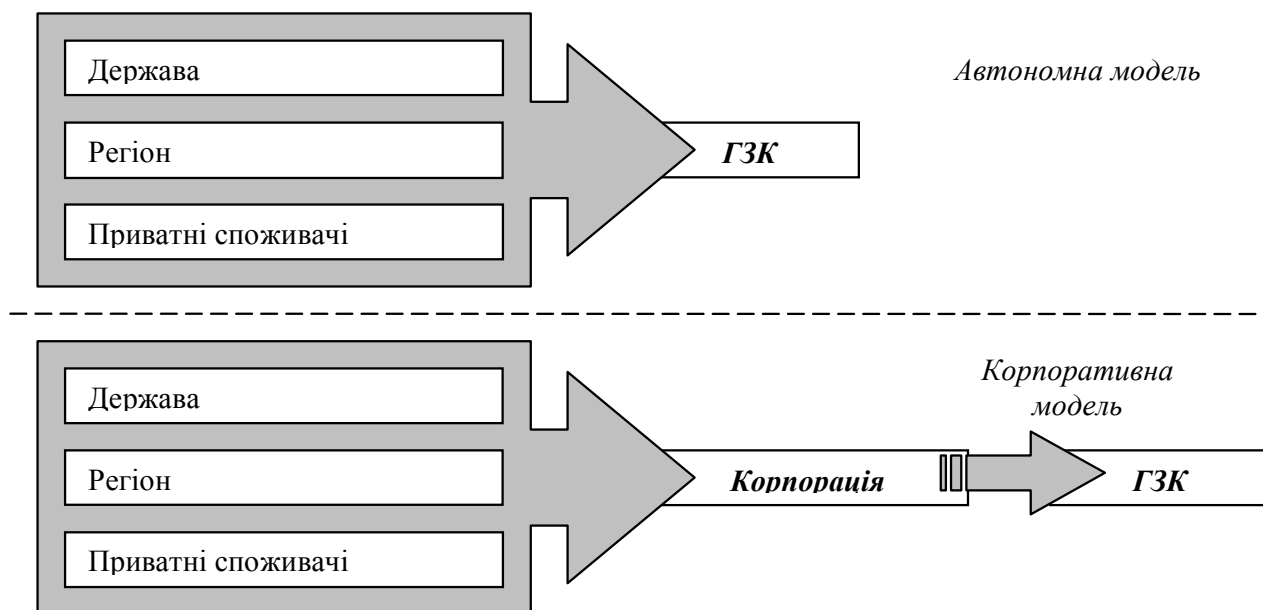

Рис. 1. Моделі директивного впливу на гірничо-збагачувальний комбінат

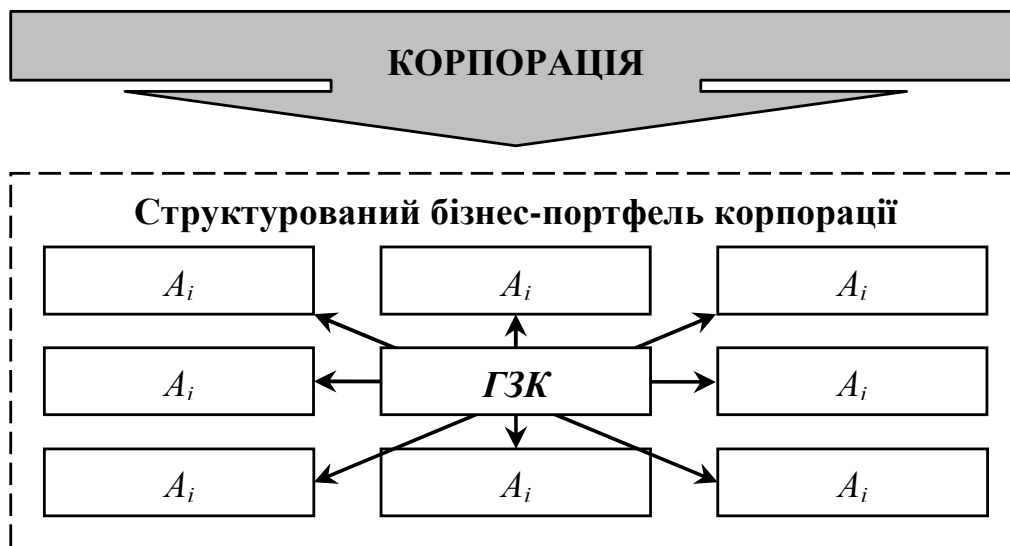

Рис. 2. Ієрархічний гірничо-збагачувального комбінату в корпоративному бізнес-портфелі

Структурованість бізнес-портфелю характеризує ієрархічний рівень комбінату, актуальний при прийнятті корпоративних рішень стосовно розподілу оперативного/стратегічного бюджету між активами, що обумовлено утвореними грошовими потоками, конкурентними перевагами та іншими чинниками. Виходячи з того, що бізнес-портфель змінюється відповідно цілям та стратегіям всього корпоративного об'єднання, ймовірним є змінювання місця ГЗК в структурі портфелю або виведення його зі складу активів (рис. 2, напрямки). Таким чином, перебування комбінату в складі корпорації та використання її переваг для вирішення потреб індивідуального характеру (ГЗК) не дозволяє зробити висновок про більш високу сталість економічної безпеки комбінату, оскільки тиск на нього посилюється як з боку корпорації (привабливість гірничо-збагачувального бізнесу для власників за різними критеріями, не лише за економічним), так й боку інших активів (їх більші перспективи щодо набуття конкурентних переваг змінюють центр ваги в бізнес-портфелі та знижують ієрархічний рівень ГЗК).

В питанні здобуття конкурентних переваг гірничо-збагачувальним комбінатом визначимо, що його основна специфічна галузева особливість, пов'язана з функціонуванням в межах гірничого відводу та конкретних кондицій родовища, що є чинником, обмежуючим зміст стратегічних рішень формування майбутнього потенціалу комбінату. Перспективи підвищення ієрархічного рівня комбінату в корпоративному бізнес-портфелі шляхом змінювання номенклатури продукції при реалізації стратегії диверсифікації є обмеженими та базуються, насамперед, на видобутку попутних корисних копалин, які становлять незначну частку в загальних результатах комбінату. Переважно монопродуктовий тип виробництва гірничо-збагачувального комбінату концентрує увагу його менеджменту на якості залізорудної продукції, дозволяючи розширювати її асортимент за цим показником, формувати гнучку політику «ціна/якість», утримувати існуючих споживачів та залучати нових шляхом поширення географії бізнесу. Управління якістю залізорудною продукції природно засновано на технологічних рішеннях, що ставить високі вимоги до кваліфікації персоналу та інших видів ресурсів комбінату. Відсутність ресурсного забезпечення за критеріями кількості та якості унеможливує виникнення відповідних технологічних новацій в діяльності комбінату та формування ним конкурентних переваг на ринку. Ризик в зазначеній сфері доступу ГЗК до ресурсів посилюється інтересами інших підприємств, що входять до корпорації. Звідси, можна зробити висновок, що однією з цілей гірничого підприємства як корпоративного елемента, є забезпечення можливостей реалізації власного потенціалу з удосконалення технологій видобутку, первинного переділу мінеральної сировини (збагачення) та виготовлення іншої продукції.

Прикладом вертикально інтегрованої компанії (рис. 3) з сильними позиціями на всіх етапах ланцюжка створення вартості від видобування вугілля та руди до постачання кінцевого продукту споживачам може стати міжнародний гірничо-металургійний холдинг «Метінвест» (Metinvest B.V., Holland) [9]. Виробничі потужності «Метінвесту» спрямовані на задоволення власних потреб в сировині, сталі та напівфабрикатах, а також забезпечення відповідних потреб значної частини українських, європейських та азійських металургійних підприємств. Стратегічні цілі холдингу – набуття лідерських позицій на європейському/світовому ринках, формування глобальної конкурентоспроможності холдингу – визначають рівень вимог до продукції більш ніж 20 асоційованих підприємств в різних країнах. Напрямок розвитку «Метінвесту» передбачає подальшу вертикальну інтеграцію до поглибленого переділу, збільшення обсягів виробництва шляхом будівництва або придбання підприємств. Внаслідок об'єднання гірничо-металургійних активів «Систем кепітал менеджмент» (СКМ) і «СМАРТ-Холдингу» до холдингу «Метінвест» у 2007 р. увійшов ВАТ «Інгулецький ГЗК». В 2009 р. «Метінвест» склав угоду з придбання 100% вугільної компанії United Coal Company (США) для доступу до запасів коксівного вугілля з низьким вмістом сірки, яке, в поєднанні з українським вугіллям, має вищу якість спікання, та забезпечує коксохімічні потужності групи сировиною нового рівня. Отже, зменшуючи витрати на виробництво чавуну та підвищуючи його якісні характеристики, холдинг отримує додаткові конкурентні переваги на перспективних ринках збуту.

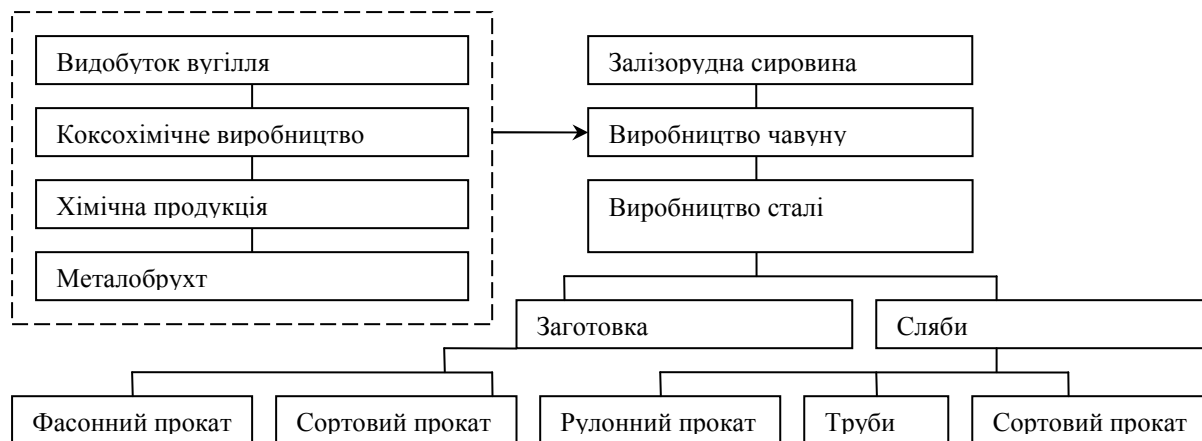

Рис. 3. Зміст вертикальної інтеграції холдингу «Метінвест»

Координація активів вугільної, гірничорудної, коксохімічної, металургійної та трубної галузей ТОВ «Метінвест Холдинг» здійснюється керуючою компанією, яка має дивізійну структуру побудови бізнесу (рис. 4), що відповідає корпоративним принципам із забезпечення високої інвестиційної привабливості і прозорості. Підприємства гірничорудного дивізіону виробляють залізорудний концентрат та котуни (в 2009 р. вироблено 17,6 млн. т товарного концентрату та 11,6 млн. т котунів), а також інші види сировини, яка повністю забезпечує потреби металургійних комбінатів холдингу, а також постачається іншим споживачам. Тому, пріоритетом гірничорудного дивізіону є забезпечення якості продукції, збільшення обсягів виробництва, розширення географії бізнесу та укладання довгострокових угод. В групу «Метінвест» також входять збутові, логістичні та транспортні (наприклад, Дунайська судоходна стивідорна компанія) компанії, які здійснюють підтримку корпоративного бізнесу. Об'єднання різних компаній спрямовано на отримання міжгалузевої синергії для підвищення ефективності бізнесу окремих підприємств та холдингу в цілому.

Оскільки господарська діяльність не обмежується виробничим циклом, а передбачає реалізацію продукції та отримання кінцевих фінансових результатів, то слід звернути увагу на комплекс управлінських функцій, притаманний гірничо-збагачувальному комбінату в різних корпоративних статусах. Це поширюється на сферу маркетингу, фінансового та кадрового менеджменту тощо. Економічна безпека асоційованого підприємства, в цьому випадку, буде визначатись характером перерозподілу та наявністю ресурсів розвитку, а також можливістю використання для цього власних (внутрішніх), зовнішніх та корпоративних джерел.

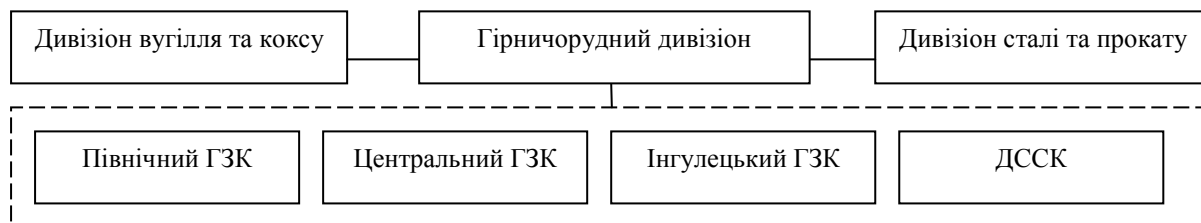

Рис. 4. Дивізійна структура холдингу «Метінвест»

Підприємства, частка статутного капіталу яких належить іншим суб'єктам (юридичним або фізичним особам), визначаються діючим законодавством як асоційовані. Використаємо це поняття для характеристики гірничо-збагачувальних комбінатів стосовно управління власною економічною безпекою в процесах корпоративізації. Тому, під економічною безпекою підприємства як корпоративного елемента пропонується розуміти його спроможність автономно виконувати весь комплекс управлінських функцій (рис. 5), що передбачає відсутність (обмеженість) впливу формальних чинників (корпоративних інтересів) на процес планування розвитку підприємства. В міру поглиблення корпоративних інтеграційних процесів (збільшення кількості співвласників бізнесу та збільшення їх частки в статутному капіталі; входження до інших об'єднань) змістовна складова управління підприємством змінюється, що відповідає характеру асоціативної корпоративізації:

- самостійному: за способом утворення статутного капіталу підприємство наближається до унітарного; максимальна незалежність підприємства щодо прийняття рішень, а потреба в їх узгодженні визначається та ініціюється підприємством;

- консолідуючому: процес корпоративізації здійснюється на принципах балансу інтересів зацікавлених сторін; частина функцій централізується та концентрується на корпоративному рівні; визначення та впровадження планів розвитку підприємства відбувається після узгодження з корпоративними пріоритетами та цілями, в умовах існуючих власних та спільних можливостей ресурсного забезпечення;

- поглинаючому: превалує підпорядкування інтересів окремих суб'єктів та директивне визначення їх діяльності; напрямки розвитку підприємства та відповідні ресурси визначаються на корпоративному рівні; підприємство здійснює оперативне управління виробничими процесами, оскільки інші функції підлягають централізації.

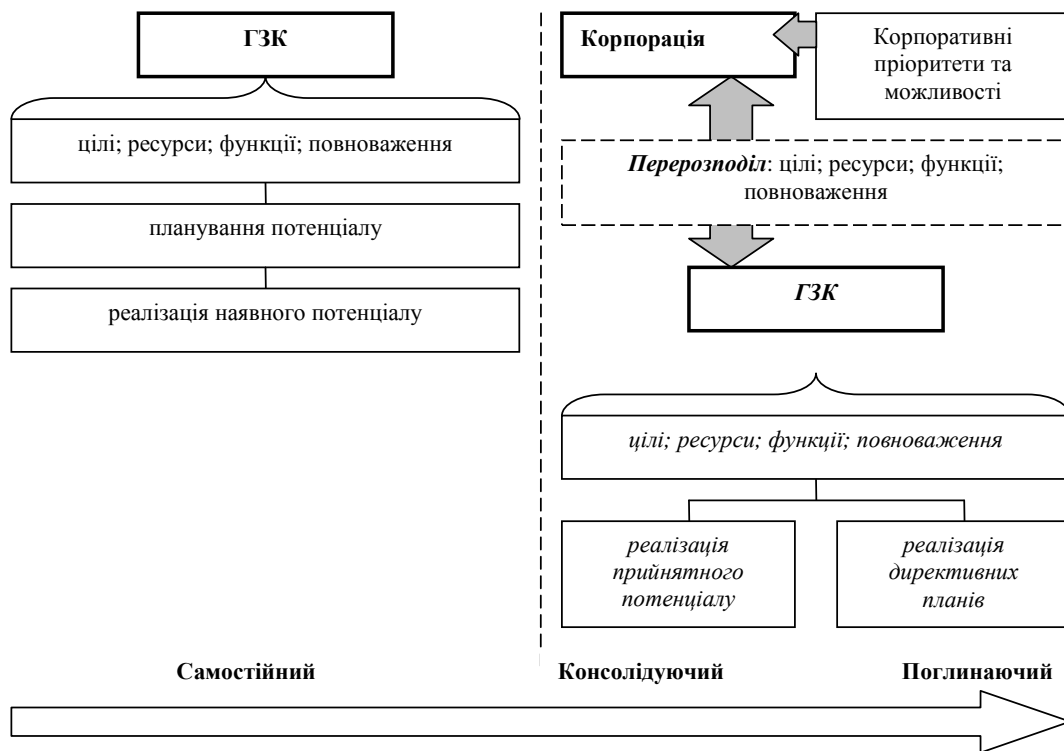

Рис. 5. Асоціативна корпоратизація гірничо-збагачувальних комбінатів

З цими видами асоціативної корпоратизації корелює рівень автономності управління підприємством: високий, середній, низький. Розуміючи розподіл повноважень структурних підрозділів як центрів відповідальності визначимо, що високий рівень автономності управління може відповідати характеристикам «центрів прибутку та інвестицій», середній – «центрів доходів», низький – «центрів витрат». Набуття корпоративними підприємствами повноважень зазначених центрів обумовлено структурою управління корпоративним об'єднанням та його портфельною стратегією. Можна зробити припущення щодо динамічності рівня автономності підприємства як корпоративного елемента, де перехід від одного до іншого рівня (за вертикально розподілу повноважень) не є однаковим за змістом, витратами та наслідками. Це пояснюється тим, що централізація пріоритетних для корпорації функцій відбувається в межах формування нової стратегічної концепції розвитку та підтримки перетворень спільними ресурсами. Увага менеджменту підприємства концентрується на більш вузькому колі завдань, поступово втрачаються навички та потенціал виконувати функції управління, що були централізовані. Узагальнене стратегічне рішення щодо такого підприємства як корпоративного елемента – скорочення та ліквідація. У випадку децентралізації управлінських функцій та організації центрів прибутку на базі підприємств корпорації перерозподіл ресурсів відбувається з урахуванням інтересів як загальних корпоративних інтересів, так й інтересів бізнес-портфелю, що обумовлює складність, тривалість, ймовірний характер підтримки комплексного управлінського потенціалу підприємства. Таким чином, обмеження (ліквідація) окремих функцій управління підприємства на етапі його входження до корпоративного об'єднання пригнічує відповідний мікропотенціал, який, у певних ситуаціях, зазнає незворотних змін й не може бути відновлений при подальшому відокремленні (продажу) підприємства за корпоративною ініціативою. Концентрація уваги гірничо-збагачувального комбінату на якості продукції, що забезпечується техніко-технологічними змінами, визначає необхідність інноваційної моделі управління, що змінює відповідність рівня автономності та видів центрів відповідальності наступним чином: високий рівень – центр інновацій, зорієнтований на менеджмент якості; середній – центр інвестицій та прибутків (повноваження з управління проектами); низький – центр витрат (відповідальність за виробничу програму).

Вищим корпоративним керівництвом ТОВ «Метінвест Холдинг» централізовано функції управління фінансами та інформаційними технологіями, стратегічне планування, управління інвестиціями, координація процесів злиття і поглинання, управління персоналом, PR, адміністрування, управління безпекою, юридичне управління. Дивізіони здійснюють стратегічне й оперативне управління підприємствами, забезпечуючи максимізацію внутрішньоголузевих синергетичних ефектів. Підприємства є самостійними юридичними суб'єктами, але їх розвиток сплановано на довгостроковий період в межах корпоративної політики. Слід зазначити, що ТОВ «Метінвест Холдинг» також входить до корпоративної структури, що потенційно сприяє ускладненню забезпечення балансу інтересів асоціативних підприємств (гірничо-збагачувальні комбінати) та акціонерів головних компаній («Сістем капітал менеджмент», «Смарт-Холдинг»), підприємницька ініціатива яких не обмежується лише гірничо-металургійним виробництвом, а виникнення нових привабливих бізнесових перспектив може позначитись на статусі окремого гірничо-збагачувального комбінату та гірничорудного дивізіону в цілому.

Змінний базис економічної безпеки підприємства в складі корпорації ґрунтується на динамічній кількості функції щодо самостійного управління підприємством та їх змісті. Від корпорації можуть залежати обсяги реалізації та ціна продукції комбінату, відбувається перерозподіл адміністративних витрат, формується виробнича програма, фінансуються науково-дослідні роботи та здійснюються інші заходи підтримки конкурентоспроможності гірничо-збагачувального комбінату та його продукції. Тому, виникає необхідність визначення мінімально безпечного рівня асоціативної корпоратизації та автономії комбінату. Для цього відокремимо корпоративний вплив на економічні показники окремого асоційованого підприємства. За умов високої автономності управління гірничо-збагачувальним комбінатом, рентабельність продукції віддзеркалює індивідуальну ефективність та традиційно визначається за формулою:

$$R_{\text{ГЗК}} = \frac{\Pi_{\text{ГЗК}}}{C_{\text{ГЗК}}} 100\% , \quad (1)$$

де $R_{\text{ГЗК}}$, $\Pi_{\text{ГЗК}}$, $C_{\text{ГЗК}}$ – рентабельність продукції, питомий прибуток та собівартість продукції комбінату як незалежного економічного суб'єкту..

При наявності відокремленого корпоративного бюджету за рахунок якого вирішуються окремі завдання виробничого, комерційного та дослідницького характеру для потреб гірничо-збагачувального комбінату, а також прямими або непрямыми способами стимулюється збут залізорудної продукції, рентабельність продукції корпоративованого комбінату ($R_{\text{К.ГЗК}}$) враховує додаткові складові:

$$R_{\text{К.ГЗК}} = \frac{\Pi_{\text{ГЗК}} + \Pi_{\text{К}}}{C_{\text{ГЗК}} \pm B_{\text{К}}} 100\% , \quad (2)$$

де $\Pi_{\text{К}}$ – додатковий прибуток ГЗК, забезпечений діяльністю загальних корпоративних підрозділів;

– $B_{\text{К}}$ (від'ємне значення) – витрати корпоративних підрозділів, що фінансуються з відокремленого бюджету та не додаються до витрат ГЗК;

– $B_{\text{К}}$ (позитивне значення) – сплата корпоративних послуг для гірничо-збагачувального комбінату, які сплачуються як аутсорсингові та збільшують собівартість продукції.

Таким чином, величина собівартості продукції та прибутку ГЗК обумовлена діяльністю як самого підприємства, так і корпорації, до якої воно належить. Використовуючи корпоративний потенціал щодо збуту, ГЗК отримує можливість збільшувати обсяги виробництва та отримувати ефект масштабу, який матиме синергетичну природу, оскільки отриманий внаслідок входження комбінату до корпоративного об'єднання:

$$C_{\text{ГЗК.К}} = B_{\text{ЗМ}} + \frac{B_{\text{н.ГЗК}} \pm B_{\text{н.К}}}{Q_{\text{в}} + Q_{\text{в.К}}} , \quad (3)$$

де $B_{\text{ЗМ}}$, $B_{\text{н.ГЗК}}$ – змінні та постійні витрати корпоративованого комбінату;

– $Q_{\text{в.К}}$ – додатковий обсяг виробництва продукції (виробнича програма), який став можливим після входження комбінату до корпоративного об'єднання;

– $B_{\text{н.К}}$ – обсяг умовно-постійних витрат, пов'язаних з формуванням корпоративного бюджету для вирішення завдань гірничо-збагачувального виробництва.

Відповідно до формул (1-3) у розрахунку рівня беззбитковості виробництва зазначимо, що на всі складові має вплив корпорація, яка, в більшому або меншому ступеню, втручається в управління комбінатом:

$$B_{\text{К}} = \frac{B_{\text{н.ГЗК}} \pm B_{\text{н.К}}}{C_{\text{К}} - C_{\text{ГЗК.К}}} , \quad (4)$$

де $C_{\text{К}}$ – корпоративна ціна продукції ГЗК, в тому числі трансфертна.

В аспекті беззбитковості діяльності комбінату (4) виникає додаткове питання з необхідності оцінки достатності його чистого прибутку для формування цільових фондів власного розвитку, тобто обсягу коштів, які потенційно можуть бути реінвестовані в бізнес для підтримки його конкурентоспроможності. Важливим є не лише вартість робіт корпоративного рівня та спосіб їх обліку в собівартості продукції ГЗК, а їх якість, що визначає потенціал та економічну безпеку комбінату в складі корпорації. Це виходить з того, що комбінат, як актив бізнес-портфелю, має власну внутрішню інвестиційну привабливість та для потреб його діяльності передбачатимуть відповідне фінансування. Погіршення стану та перспектив розвитку ГЗК сприятиме виникненню ситуації, коли корпоративне керівництво не буде зацікавленим в наданні послуг комбінату в затребуваних показниках кількості та якості.

З урахуванням вищевикладеного матеріалу систематизуємо критерії (ознаки) економічної безпеки гірничо-збагачувального комбінату в складі корпоративного об'єднання (табл. 1). Можливість впливу корпорації на потенціал підприємства (виробничий, комерційний, науковий, кадровий тощо) обумовлює необхідність оцінки

його конкурентного статусу щодо споживачів (зовнішній) та інших активів корпорації (внутрішній). При цьому, економічна безпека комбінату буде визначатись доступністю та ємністю джерел ресурсного забезпечення конкурентоспроможності на основі удосконалення виробничого, виробничо-комерційного або інвестиційно-інноваційного циклів.

Таблиця 1

Класифікація ознак економічної безпеки підприємства в складі корпорації

Ознака	Вид
Характер асоціативної корпоратизації	самостійний; консолідуючий; поглинаючий
Рівень автономності управління	високий (центр інновацій); середній (центр інвестицій та прибутків); низький (центр витрат)
Вид потенціалу	функціональний повний; функціональний обмежений; корпоративний (загальний)
Критерії ефективності	індивідуальні; корпоративні
Конкурентний статус	зовнішній; внутрішній (корпоративний)
Джерела розвитку	внутрішні; корпоративні; зовнішні
Корпоративний бізнес-портфель	конгломератний; синергетичний
Базова економічна безпека	виробничий цикл; виробничо-комерційний цикл; інвестиційно-інноваційний цикл

Значущість виробничої діяльності залізрудних гірничо-збагачувальних комбінатів для державних та регіональних суспільних потреб формує підстави для контролю за підтримкою мінімального рівня їх економічної безпеки в складі корпоративного об'єднання, а умовою здійснення таких дій є наявність державної частки статутного капіталу. Не менш важливим аспектом державного контролю за корпоратизацією гірничо-збагачувального комбінату є визначення виду бізнес-портфелю корпорації за видом його диверсифікації. Формування бізнес-портфелю за синергетичним принципом створює підстави для підвищення ефективності діяльності споріднених за галузевою ознакою підприємств, але підвищує економічну вразливість всього портфелю. Тобто, в сталих умовах синергетичний ефект є вагомим мотивуючим важелем корпоратизації. Конгломератна ж диверсифікація, зорієнтована на максимально незалежні активи бізнес-портфелю, дозволяє надати більшу автономність управління для окремого підприємства, але зменшення його успішності може стати підставою для перегляду портфельної стратегії в напрямку ліквідації непривабливих активів. Тому, логічними етапами оцінки корпоративної економічної безпеки асоційованого підприємства з позицій держави як співвласника підприємства будуть:

- визначення ключових (конкурентоутворюючих) функцій самостійного економічного об'єкту на початку процесу інтеграції в корпоративну структуру;
- оцінка резервів підвищення ефективності виконання функцій за рахунок власних ресурсів підприємства та його мобілізаційних можливостей;
- визначення функцій асоційованого підприємства, які пригнічуються шляхом їх централізації на корпоративному рівні;
- державний моніторинг функції економічного суб'єкта в складі корпоративної структури на правах акціонера;
- сприяння підтримки мінімального рівня корпоративної економічної безпеки асоційованого підприємства в межах конкурентоспроможного виробничого циклу (за критеріями обсягу виробництва, собівартості, якості, номенклатури та асортименту продукції) та перспектив його довгострокового розвитку.

Висновки. Таким чином, набули подальшого розвитку методичні підходи планування параметрів економічної безпеки асоційованого підприємства, які, на відміну від існуючих, полягають в цілеспрямованому утворенні його внутрішнього конкурентного статусу, а також враховують діалектичну логіку визначення цілей суб'єктів корпоративної структури.

Список використаних джерел

1. Солодовник Л.М., Шагоян С.М. Економічна безпека як напрямок сталого розвитку гірничо-збагачувальних підприємств / Л.М. Солодовник, С.М. Шагоян // Бізнес-навігатор. – Херсон. – № 3 (24) 2011 – С. 15-22.
2. Шкарлет С.М. Ідентифікація стану економічної безпеки в сучасних умовах інноваційного розвитку підприємств / С.М. Шкарлет // Стратегія розвитку України: науковий журнал. – 2007. – №1-2. – С. 304-315.
3. Такулов З. «Сутність поняття «Економічна безпека підприємства»: неінституціональний підхід» / З. Такулов // Схід. – 2005. – № 6(72). – С. 35-37.
4. Григоруку С.С. Формування механізму управління економічною безпекою підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / С.С. Григоруку; ПВНЗ «Європ. ун-т». [Електронний ресурс] – К., 2009. – 21 с. – укр. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ard/2009/09gssebp.zip>.
5. Свірідова О.В. Забезпечення економічної безпеки експортної діяльності промислового підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 [Електронний ресурс] / О.В. Свірідова; Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля.

– Луганськ, 2009. – 20 с. – укр. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/ard/2009/09sovdp.zip>.

6. Ляшенко О.М., Безбожний В.Л. Забезпечення соціально-економічної безпеки підприємства як функція сучасного менеджменту / О. М. Ляшенко, В. Л. Безбожний // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Зб. наук. праць. Вип. 33-1 (128). – Донецьк: ДонНТУ. – 2008. – С. 66–72.

7. Безбожний В.Л. Вибір способу забезпечення соціально-економічної безпеки великих промислових підприємств: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 [Електронний ресурс] / В.Л. Безбожний; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2009. – 20 с. – укр. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/ard/2009/09bvlypp.zip>.

8. Каламбет С.В., Воропай В.А. Підходи до трактування економічної безпеки підприємства / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ekuzt2009.detut.edu.ua/sekcziya-3-lekonomika-zheleznodorozhnogo-transportar/192-kalambet-sv-voropaj-va.html>.

9. Гірничорудний дивізіон [Електронний ресурс] / Офіційний сайт компанії «Метінвест». – Режим доступу http://www.metinvestholding.com/ru/activity/raw_iron.

УДК 339.9(045)+330.8

СТЕПАНОВ А.П.,
д.э.н., проф.

ВОЗМОЖНОСТИ РЕЗУЛЬТАТИВНОЙ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ДИНАМИКИ РЕАЛЬНЫХ ГЛОБАЛЬНЫХ ПРОЦЕССОВ

Анотація. У статті розглянуто деякі питання можливих соціально-економічних напрямів розвитку України в умовах сучасної динаміки реальних глобальних процесів.

Ключові слова: геополітика, глобалізація, тип економічного розвитку, інноваційна складова, стратегічне управління.

Анотация. В статье рассмотрены некоторые вопросы возможных социально-экономических направлений развития Украины в условиях современной динамики реальных глобальных процессов.

Ключевые слова: геополитика, глобализация, тип экономического развития, инновационная составляющая, стратегическое управление.

Annotation. In the article some questions of possible socio-economic directions of development of Ukraine are considered in the conditions of modern dynamics of the real global processes.

Keywords: geopolitics, globalization, type of economic development, innovative constituent, strategic management.

Постановка проблеми. Глобальні економічні та політичні процеси прибувають в останній період все зростаючу динаміку, котра визначає зміну зовнішніх умов життєдіяльності української економіки. В цих умовах дуже важливо властним структурам правильно сориєнтуватися, виробити верний геополітичний підхід, удержати та забезпечити можливість позитивного соціально-економічного розвитку держави та його економіки.

Останні 25-30 років являють світу різке загострення боротьби окремих світових лідерів, груп держав, ТНК, за владу, контроль та перерозподіл планетарних ресурсів. Причому, ця боротьба веде не тільки економічними методами, а й політичними, військовими, психологічними, інформаційними та др., але частіше за все комбінацією цих методів, котрі і приводять держави, представляючі «ресурсний інтерес», до стану системного хаосу, що і дозволяє реалізувати поставлені завдання ресурсного перерозподілу.

Обзначена ситуація боротьби за ресурси світа, коли міжнародні механізми, дозволявші в період після другої світової війни з такою чи іншою ступенню, регулювати взаємозносини біполярного світа (ООН, ЄС, НАТО, Варшавський договір, СРСР, Світової Банку та т.п.) або перестали існувати, або не можуть реалізувати свої уставні положення в повній обсязі. І, як висновок, – Сполучені Штати «добивають» однополярний світ, формуючи глобальні процеси в своїх егоїстичних інтересах, однак, запустив паралельно систему «світової самозахисти» від все більш чіткої перспективи монополярного володіння ресурсами світа. В процесі півстоліття США захопили ринки Європи та Японії, а після падіння СРСР – і ринки їм контролюємі. На сьогодні «ринковий ресурсний просування» здійснюється по Іракському, Лівійському, Сирійському сценарію. Під специфічну форму економічного впливу потрапляє і зона євро, а тільки після її «кончини» можна буде спостерігати наступний виток глобалізації, котрий на фоні втрати впливу більшості держав на головні сфери своєї життєдіяльності ще менше ніж виток сьогоднішній буде пов'язаний з економікою.

Між тим, для України життєво важливою залишається проблема чіткого позиціонування свого місця в світовій схватці «за місце під сонцем» та успішно підготуватися до можливих конкретних глобальних викликів економіки.